

ІНТЭРАКТЫЎНЫЯ ФОРМЫ НАВУЧАННЯ
(пры выкладанні беларускай мовы як замежнай)

Працэсы глабалізацыі, эканамічныя і культурныя адносіны стварылі вельмі спрыяльныя ўмовы для прасоўвання беларускай мовы ў сусветнай супольнасці. Міжнародныя летнія школы беларусістыкі і школы беларусказнаўства, адкрыццё Цэнтраў даследавання Беларусі ў Кітаі (Пекін, Цяньцзінь, Сіань), вывучэнне беларускай мовы ў навучальных установах Кітая і іншых краінах, папулярызацыя беларускай культуры, мовы і літаратуры па-за межамі краіны – усё гэта вынік беларуска-культурных сувязяў у сферы навукі, адукацыі і культуры, вынік агульнаеўрапейскай адукацыйна-моўнай палітыкі ў цэлым, накіраванай на ўмацаванне прынцыпаў шматмоўя і шматкультурнасці адукацыі.

Адной з асноўных задач, якія стаяць перад сучаснай метадыкай навучання мове як замежнай, з’яўляецца аптымізацыя працэсу навучання, пад чым разумеецца навукова абгрунтаваны выбар і ажыццяўленне найлепшых сучасных прасунутых форм і метадаў, якія стануць найбольш прыярытэтнымі і запатрабаванымі пры засваенні той ці іншай мовы, у тым ліку і беларускай мовы як замежнай.

Слова *форма* (лац. *forma*) мае некалькі значэнняў: 1) знешні выгляд, абрыс; 2) знешняе выражэнне якога-н. зместу; 3) узор, паводле якога робяцца якія-н. прадметы; 4) выгляд, будова, структура чаго-н., абумоўленая зместам і інш. У дачыненні да адукацыйнага працэсу трэба разглядаць як 1) форма навучання і 2) форма арганізацыі навучання.

Форма навучання як дыдактычная катэгорыя абазначае знешні бок навучальнага працэсу. Яна залежыць ад мэты, задач, метадаў, сродкаў навучання, умоў, віду навучання, месца, часу, колькасці навучэнцаў (індывідуальныя/групавыя, парныя, калектыўныя, дыстанцыйныя, аўдыторныя/пазааўдыторныя і інш.).

Форма арганізацыі навучання – гэта пэўны від заняткаў (урок, лекцыя, семінар, практычныя заняткі, факультатыўныя, тэарэтычныя, камбінаваныя, экскурсіі, праекты, інтэрактыўныя заняткі і інш.).

У сувязі з моцным скачком у развіцці тэхнічных сродкаў мяняюцца і тэндэнцыі ў адукацыі, якая становіцца ўсё больш і больш адкрытай, інавацыйнай, інтэрактыўнай.

Інтэрактыўныя формы прызначаны павысіць якасць выкладання, удасканаліць і разнастаіць працэс навучання, садзейнічаць развіццю матывацыі да прадмета вывучэння.

Інтэрактыўнасць (ад англ. *interaction* – узаемадзеянне) – паняцце, у аснове якога ляжаць асаблівасці ўзаемадзеяння пры камунікацыі.

Мадэляванне жыццёвых сітуацый на занятках, складанне кластарару, прайграванне роляў, ажыццяўленне сумесных праектаў, выкананне творчых заданняў, рашэнне тэматычных красвордаў і інш., у адрозненне ад традыцыйнага навучання, скіравана ў першую чаргу на калектыўнае ўзаемадзеянне навучэнцаў паміж сабой, на раскрыццё творчых здольнасцей кожнага з іх, на зладжанасць групы ў цэлым, што дапамагае аптымізаваць і інтэнсіфікаваць навучальны працэс.

Сярод інтэрактыўных форм навучання, як правіла, вылучаюць наступныя: вебінар, ролевая гульня, дзелавае гульня, брыфінг, лекцыя-дыялог, лекцыя-правакацыя, лекцыя-прэсканферэнцыя, метады “мазгавога штурму”, мадэляванне сітуацый, творчае заданне, распрацоўка праекта, складанне кластарару, рашэнне тэматычных красвордаў, дыспут, кейс-метады, інтэрв’ю, метады Сакрата, перадача паўнамоцтваў, метады партфолія (электроннае, традыцыйнае), відэаканферэнцыя, круглы стол і інш.

Так, напрыклад, ролевая гульня пры засваенні тэмы “У краме” дазваляе прайграць жыццёвыя сітуацыі, якія адбываюцца штодзённа ў нашым жыцці, калі мы наведваем прамтаварныя ці прадуктовыя крамы. У аснове ляжыць сцэнарый “Прадавец – пакупнік”, “Пакупнік – касір”. На стале могуць быць раскладзены неабходныя рэчы, прадметы, папяровыя намаляваныя грошы і карткі. Студэнты выбіраюць ролі, мяняюцца ролямі, вучацца весці правільны дыялог, выкарыстоўваючы формулы маўленчага этыкету, новую лексіку па тэме і лексіку папярэдніх тэм. Яны задаюць пытанні пра новыя рэчы, тавары, абутак, прымяраюць, распытваюць пра кошты і фасоны, адказваюць, згаджаюцца, не згаджаюцца з тым, што ім прапануюць, разлічваюцца карткамі або наяўнымі, развітваюцца і г.д. Ролевая гульня можа быць праведзена і па іншых тэмах, напрыклад, “У паліклініцы”, “На вуліцы”, “На вакзале”, “У аэрапорце”, “У цырульні” і інш.

Гэта можа быць і творчы сумесны праект, напрыклад, “Мая краіна” або “Мой горад”. Яркая відэапрэзентацыя, малюнкi і фота знакамітых мясцін, даклад, музычнае суправаджэнне, песня, верш, прысвечаныя гораду (краіне); лагічнасць і паслядоўнасць прадстаўленага матэрыялу, уменне выказаць сваю думку, дадаць і пашырыць інфармацыю і інш. – усё гэта стварае калектыўную завершаную творчую тэму.

Падобныя практыкі дазваляюць выйсці за рамкі аднаго прадмета (гэта і мова, і літаратура, і музыка, і гісторыя і інш.), яны ўдасканальваюць маўленча-мастацкія здольнасці, пашыраюць светапоглядныя і краіназнаўчыя веды навучэнцаў з мэтай выкарыстання мовы як больш гнуткага і ўніверсальнага сродку камунікацыі.

Складанне кластарару – адна з форм навучання мове як замежнай, у прыватнасці пры засваенні лексікі па той ці іншай тэме. Пад кластарам трэба разумець групу слоў, якія суадносяцца як рода-відавоя паняцці: галоўнае слова і залежныя, напрыклад, *адзенне* – *гэта паліто, футра, сукенка, кашуля, нагавіцы, спадніца*; *агародніна* – *гэта агуркі, бульба, капуста, буракі, морква*; *мэбля* – *гэта стол, ложак, канапа, крэсла, фатэль, шафа* і інш.

Калектыўнае і індывідуальнае складанне кластараў дапамагае засвоіць неабходны лексічны матэрыял, вылучыць асноўнае і другаснае, перыферыйнае, лагічна згрупаваць прадметы або прыметы.

Выкарыстанне інтэрактыўных форм пры выкладанні беларускай мовы як замежнай дазваляе зрабіць працэс навучання больш цікавым, разнастайным, эфектыўным і пазнавальным для навучэнцаў. А выкладчык, у сваю чаргу, атрымлівае магчымасць удасканалвання сваіх педагагічных і прафесійных здольнасцей, ведаў, фантазіі, мастацкага густу, мастацкага патэнцыялу, працэсу навучання ў цэлым.

Названыя інтэрактыўныя формы прадстаўлены як прыкладныя, якія нароўні з іншымі можа выкарыстоўваць выкладчык у навучальным працэсе. Аднак праца гэта вельмі няпростая, яна залежыць ад многіх складнікаў: узровень ведання мовы навучэнцам (пачатковы, базавы і г.д.); канкрэтныя мэты навучання (бытавое, прафесійнае ці прафесійна-спецыяльнае валоданне мовай); а таксама ад прафесійнага майстэрства педагога як выкладчыка і метадыста, яго ўменняў, ведаў і вопыту.